

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2022/13

Karar Sayısı : 2022/66

Karar Tarihi : 1/6/2022

R.G. Tarih - Sayı : 6/7/2022 - 31888

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Bandırma Sulh Ceza Hâkimliği

İTİRAZIN KONUSU: 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 25/6/2010 tarihli ve 6001 sayılı Kanun'un 36. maddesiyle değiştirilen 65. maddesinin sekizinci fıkrasının Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Davacı hakkında uygulanan idari para cezasının iptali talebiyle açılan davada itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKMÜ

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 65. maddesi şöyledir:

“Araçların yüklenmesi:

Madde 65 – (Değişik: 25/6/2010-6001/36 md.)

Araçların yüklenmesinde, yönetmeliklerle belirlenen ölçü ve esaslara aykırı olarak;

- a) Taşıma sınırı üstünde yolcu alınması,*
- b) Azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması,*
- c) (b) bendindeki ağırlıklar aşılmamış olsa bile azami dingil ağırlıkları aşılabilecek şekilde yüklenmesi,*
- d) Karayolu yapısı ve kapasitesi ile trafik güvenliği bakımından tehlikeli olabilecek tarzda yükleme yapılması,*
- e) Tehlikeli ve zararlı maddelerin gerekli izin ve tedbirler alınmadan taşınması,*
- f) Ağırlık ve boyutları bakımından taşınması özel izne bağlı olan eşyanın izin alınmadan yüklenmesi, taşınması ve taşıttırılması,*
- g) Gabari dışı yük yüklenmesi, taşınan yük üzerine veya araç dışına yolcu bindirilmesi,*
- h) Yükün karayoluna deşecek, düşecek, dökülecek, saçılacak, sızacak, akacak, kayacak, gürültü çıkaracak şekilde yüklenmesi,*
- i) Yükün, her çeşit yolda ve yolun her eğiminde dengeyi bozacak, yoldaki bir şeye takılacak ve sivri çakıntılar hasıl edecek şekilde yüklenmesi,*
- j) Sürücünün görüşüne engel olacak, aracın sürme güvenliğini bozacak ve tescil plakaları, ayırım işaretleri, dur ve dönüş ışıkları ile yansıtıcıları örtecek şekilde yüklenmesi,*

k) Çeken ve çekilen araçlarla ilgili şartlar ve tedbirler yerine getirilmeden araçların çekilmesi,

yasaktır.

Birinci fıkranın (a) bendi hükümlerine uymayanlara, (...) 50 Türk Lirası; (d), (h), (i), (j) ve (k) bentleri hükümlerine uymayanlara 125 Türk Lirası; (e) ve (f) bentlerindeki hükümlere uymayanlara 250 Türk Lirası; (c) ve (g) bentleri hükümlerine uymayan işletenlere 500 Türk Lirası, (g) bendine aykırı yük gönderenlere 1.000 Türk Lirası idarî para cezası verilir. Ayrıca, bütün sorumluluk ve giderler araç işletenine ait olmak üzere, fazla yolcular en yakın yerleşim biriminde indirilir, birinci fıkranın (e) ve (f) bentlerindeki şartlara uymayan yük taşımada kullanılan taşıtlar, gerekli izinler sağlanıncaya kadar trafikten men edilir.

Birinci fıkranın (b) bendine uymayarak;

- a) % 10 fazlasına kadar yüklemelerde 500 Türk Lirası,*
 - b) % 15 fazlasına kadar yüklemelerde 1.000 Türk Lirası,*
 - c) % 20 fazlasına kadar yüklemelerde 1.500 Türk Lirası,*
 - d) % 25 fazlasına kadar yüklemelerde 2.000 Türk Lirası,*
 - e) % 25'in üzerinde fazla yüklemelerde 3.000 Türk Lirası,*
- işleten ve gönderenlere ayrı ayrı idarî para cezası verilir.*

Ağırlık ve boyut kontrol mahallerinde işaret, ışık, ses veya görevlilerin dur ikazına rağmen tartı veya ölçü kontrolüne girmeden seyrine devam eden araçlara tescil plakalarına göre 1.000 Türk Lirası idarî para cezası uygulanır.

Azami yüklü ağırlığın % 20'den fazla aşılması halinde fazla yük, birinci fıkranın (b) bendine uygun hale getirilmeden yola devam etmesine izin verilmez.

Milletlerarası taşımalarda yabancı plakalı araçların birinci fıkraya uymayan işleten ve gönderenlerine verilen idarî para cezaları tahsil olunmadan anılan araçların yola devam etmelerine izin verilmez.

İşleten ile gönderenin aynı olması halinde birinci fıkraya uymayan işleten ve gönderen için uygulanacak idarî para cezalarının toplamı uygulanır.

Gönderenin birden fazla olması veya tespit edilememesi halinde birinci fıkraya uymayan işleten ve gönderen için uygulanacak idarî para cezalarının toplamı işletene uygulanır.

Araçların yüklenmesine ilişkin ölçü ve usuller, ağırlık ve boyut kontrolü usul ve esasları ile tartı toleransları Ulaştırma Bakanlığı tarafından yönetmelikle belirlenir.

Uluslararası yük ve yolcu taşımacılığına ilişkin konularda ikili ve çok taraflı anlaşma hükümleri saklıdır.

Tarım alanlarına yapılacak yük ve yolcu taşımacılığına ilişkin esas ve usuller yönetmelikte belirlenir.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İÇtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Hicabi DURSUN, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ve Kenan YAŞAR'ın katılımlarıyla 24/2/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında öncelikle uygulanacak kural ve sınırlama sorunları görüşülmüştür.

2. Anayasa'nın 152. ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 40. maddelerine göre bir davaya bakmakta olan mahkeme, o dava sebebiyle uygulanacak bir kanunun veya Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin hükümlerini Anayasa'ya aykırı görmesi hâlinde veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varması durumunda bu hükümlerin iptalleri için Anayasa Mahkemesine başvurmaya yetkilidir. Ancak anılan maddeler uyarınca bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yöntemince açılmış ve mahkemenin görev kapsamına giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikte bulunan kurallardır.

3. İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, 2918 sayılı Kanun'un 65. maddesinin sekizinci fıkrasının iptalini talep etmiştir. İtiraz konusu kuralla anılan maddenin araçların yüklenmesinde uyulması gereken kuralları belirten birinci fıkrasına uyulmaması durumuna ilişkin olarak gönderenin birden fazla olması veya tespit edilememesi hâlinde işleten ve gönderen için öngörülen idarî para cezalarının toplamının işletene uygulanması hükme bağlanmıştır.

4. Bakılmakta olan davanın konusu ise gönderenin tespit edilememesi nedeniyle işletene uygulanan işleten ve gönderen için öngörülen idari para cezalarının toplamının iptali talebine ilişkindir. Bu itibarla itiraz konusu kuralda yer alan "...birden fazla olması..." ibaresinin bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibareye ilişkin başvurunun reddi gerekir.

5. Diğer yandan itiraz konusu kuralın kalan kısmı, gönderenin tespit edilememesi durumunun yanı sıra bakılmakta olan davada uygulanma imkânı bulunmayan gönderenin birden fazla olması hâli bakımından da geçerli ortak kural niteliğindedir. Bu nedenle kuralın kalan kısmının esasına ilişkin incelemenin, kuralda yer alan "...veya tespit edilememesi..." ibaresi ile sınırlı olarak yapılması gerekir.

6. Ayrıca itiraz konusu ibare bakılmakta olan davanın konusu olan azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması durumunun yanı sıra anılan maddenin birinci fıkrasında sayılan araçların yüklenmesine ilişkin diğer kurallar yönünden de geçerli ortak kural niteliğindedir. Bu itibarla kuralın esasına ilişkin incelemenin bakılmakta olan davanın konusu gözetilerek maddenin birinci fıkrasının (b) bendi yönünden yapılması gerekir.

7. Açıklanan nedenlerle 13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 25/6/2010 tarihli ve 6001 sayılı Kanun'un 36. maddesiyle değiştirilen 65. maddesinin;

A. Sekizinci fıkrasında yer alan "...birden fazla olması..." ibaresinin itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin bakmakta olduğu davada uygulanma imkânı bulunmadığından bu ibareye ilişkin başvurunun Mahkemenin yetkisizliği nedeniyle REDDİNE,

B. Sekizinci fıkrasının kalan kısmının esasının incelenmesine, esasa ilişkin incelemenin "...veya tespit edilememesi..." ibaresi ile sınırlı olarak ve anılan maddenin birinci fıkrasının (b) bendi yönünden yapılmasına,

OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

8. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Aydın AYGÜN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu kanun hükmü, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

9. 2918 sayılı Kanun'un 65. maddesinde araçların yüklenmesine ilişkin kurallar düzenlenmiştir. Anılan maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması yasaklanmıştır. Maddenin sekizinci fıkrasında da gönderenin birden fazla olması veya tespit edilememesi hâlinde birinci fıkraya uymayan işleten ve gönderen için öngörülen idarî para cezalarının toplamının işletene uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. İtiraz konusu kural anılan fıkra da yer alan "...veya tespit edilememesi..." ibaresi olup kural maddenin birinci fıkrasının (b) bendi yönünden incelenmiştir.

10. Maddenin üçüncü fıkrasında ise birinci fıkranın (b) bendinde belirtilen azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması yasağına uymayan işleten ve gönderenlere ayrı ayrı idari para cezasının verilmesi öngörülmüştür.

11. Kanun'un 3. maddesinde de *işleten* kavramı tanımlanmıştır. Buna göre işleten, araç sahibi olan veya mülkiyeti muhafaza kaydıyla satışta alıcı sıfatıyla sicilde kayıtlı görülen veya aracın uzun süreli kiralama, ariyet veya rehini gibi hâllerde kiracı, ariyet veya rehin alan kişidir. Ancak ilgili tarafından başka bir kişinin aracı kendi hesabına ve tehlikesi kendisine ait olmak üzere işlettiği ve araç üzerinde fiilî tasarrufu bulunduğu ispat edilirse, bu kimse işleten sayılır.

12. *Gönderen* kavramına ilişkin bir tanıma ise Kanun'da yer verilmemiştir. Ancak 10/7/2003 tarihli ve 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu'nun 3. maddesinde gönderen "*Eşyayı taşımacıya teslim eden, gönderileni belirleyen ve taşıma senedini imzalayan kişi...*" şeklinde tanımlanmıştır.

13. Bu itibarla kural, işletenden başka bir gönderenin bulunduğu ve gönderenin tespit edilemediği durumlarda işleten ve gönderen için ayrı ayrı belirlenecek olan idari para cezalarının toplamının işletene uygulanmasını öngörmektedir.

B. İtirazın Gerekçesi

14. Başvuru kararında özetle; hukuk devleti kapsamında yer alan ilkelerden birinin de *aynı fiilden dolayı birden fazla yargılanmama veya cezalandırılmama (ne bis in idem)* ilkesi olduğu, anılan ilkeye göre aynı fiilden dolayı mükerrer yargılamanın yapılamayacağı ve cezanın verilemeyeceği, söz konusu ilkenin idari yaptırımlar için de geçerli olduğu, itiraz konusu kuralın gönderene yükletilmesi gereken idari yaptırımın işletene uygulanmasını öngörmesi nedeniyle bir fiile iki kere yaptırım uygulanması sonucunu doğurduğu, bu itibarla kuralın kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlükleri arasındaki adil dengeyi sağlamadığı, ölçülülük ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek Anayasa'nın 2. ve 38. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

15. Anayasa'nın 38. maddesinin yedinci fıkrasında ceza sorumluluğunun şahsi olduğu belirtilmiştir. Ceza sorumluluğunun şahsiliği Anayasa'da güvence altına alınan ceza hukukunun temel ilkelerindedir. Cezaların şahsiliğinden amaç, bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmamasıdır. Diğer bir anlatımla bir kimsenin yalnızca kendi eyleminden sorumlu

olmasıdır. Bu ilkeye göre fail ya da şerik olmayan kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılmaları mümkün değildir. Anayasa'nın anılan maddesinde idari suç ve cezalar ile adli suç ve cezalar arasında bir ayırım yapılmadığından her ikisi de bu maddede öngörülen ilkelere tabidir.

16. Söz konusu fıkranın gerekçesinde de “...*fıkra, Ceza sorumluluğunun ‘şahsi’ olduğu; yani failden gayri kişilerin bir suç sebebiyle cezalandırılmayacağı hükmünü getirmektedir. Bu ilke dahi ceza hukukuna yerleşmiş ve ‘kusura dayanan ceza sorumluluğu’ ilkesine dahil, terki mümkün olmayan bir temel kuralıdır.*” denilmektedir.

17. 2918 sayılı Kanun'un 65. maddesinin üçüncü fıkrasında azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması hâlinde işleten ve gönderene ayrı ayrı idari para cezası verilmesinin hüküm altına alınması suretiyle gönderenin tespit edilememesi hâlinde işleten ve gönderen için öngörülen idarî para cezalarının toplamının işletene uygulanmasını öngören itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 38. maddesi anlamında *ceza* niteliğinde olduğu açıktır.

18. Anılan maddenin üçüncü fıkrasında azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması durumunda gönderen ve işleten ayrı ayrı ve eşit miktarda idari para cezası ile sorumlu tutulurken kural gönderenin tespit edilememesi hâlinde gönderen için söz konusu fıkranın öngördüğü idari yaptırımın da işletene ayrıca yükletilmesini hükme bağlamaktadır. Dolayısıyla kural, işletenin azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması suretiyle gerçekleştirdiği taşıma faaliyeti nedeniyle yaptırıma uğramasının yanı sıra işletenin dışında olan gönderenin hukuka aykırı fiili nedeniyle de ayrıca cezalandırılmasını öngörmektedir.

19. Cezaların şahsiliğinde amaç, bir kimsenin işlemediği bir fiilden dolayı cezalandırılmamasıdır. Diğer bir ifadeyle kimsenin başka birinin icra ettiği fiil nedeniyle sorumlulukla karşılaşmamasıdır. Kural ise işletenin azami yüklü ağırlığın veya izin verilen azami yüklü ağırlığın aşılması yasağına uymaması şeklindeki eyleminin yanı sıra aynı yasağı ihlal eden gönderenin bu eylemi nedeniyle de ayrıca sorumlu tutulması ve cezalandırılması sonucunu doğurmaktadır. Bu itibarla kural ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesiyle bağdaşmamaktadır.

20. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 38. maddesine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 38. maddesi çerçevesinde yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

IV. HÜKÜM

13/10/1983 tarihli ve 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu'nun 25/6/2010 tarihli ve 6001 sayılı Kanun'un 36. maddesiyle değiştirilen 65. maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan “...*veya tespit edilememesi...*” ibaresinin anılan maddenin birinci fıkrasının (b) bendi yönünden Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE 1/6/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Esas Sayısı : 2022/13
Karar Sayısı : 2022/66

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Hicabi DURSUN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR